

Otağın o biri ucunda adam boyu yüksələn kitab divarının arxasından lampa işığı gəlirdi. Arabir işıqdan bir tüstü halqası qalxır, böyüyür və yuxarıda, qaranlığın içində itib-batırdı. Eynilə qızıldərililərin dağdan-dağa bir-birilərinə işarə vermələrinə oxşayırdı. Orada bir nəfərin oturduğu bəlli idi, həqiqətən də, bir az sonra uşaq kitab divarının arxasından sərt tonda bir səs eşitdi:

– Heyranlığınızı ya içəridə, ya da çöldə davam etdirin, amma qapını örtün. Soyuq gəlir.

Uşaq sözə əməl edib qapını yavaşca örtüdü. Sonra kitab divarına yaxınlaşıb bir küncdən çəkinə-çəkinə içəri boyladı. Dərisi aşınmış, hündür, qoltuqlu kresloda yoğun, yekəpər bir kişi oturmuşdu. Əynində köhnəlmiş görünən, tozlu təsəvvür yaradan, qara, qırıxıq bir paltar vardı. Qarnını çiçək naxışlı dar jiletinin altında gizlətmışdi. Kişinin başı dazlaşmışdı, təkcə qulaqlarının üstündə bir çəngə ağ saç qabarıb çıxmışdı. Üzü qırmızı idi, vəhşi buldoqu xatırladırdı. Yumru burnunun üstündə kiçik qızılı eynəyi görünürdü. Bundan əlavə, kişi ağzının küncü ilə qəlyanı tutub saxlamağa çalışdığından ağzı əyri dururdu.

Dizlərinin üstündə bir kitab vardı, deyəsən, az əvvəl onu oxuyurdu, çünki kitabı örtəndə sol əlinin şəhadət barmağını əlfəcin kimi səhifələrin arasına qoymuşdu. Sonra sağ əli ilə eynəyini çıxartdı, qarşısında dayanıb suyu süzülən kiçik, gombul uşağı süzdü, eyni anda yırtıcılıq hissini daha da artıran tövr ilə gözlərini qıyıb yalnız bunları dedi:

– Ay səni, balaca!

Sonra yenidən kitabını oxumağa başladı.

Uşaq nə edəcəyini bilmədiyindən eləcə dayanıb iri gözləri ilə kişiyə baxırdı. Nəhayət, kişi barmağını əvvəlki kimi vərəqlərin arasına qoyub kitabı örtüdü, dodağının altından söyləndi:

– Qulaq as, oğlum, mənim uşaqlardan xoşum gəlmir. Hərçənd indi dəbə düşüb, bütün dünya sizin nazınızı çəkməyə baş-

layıb, amma mən elə deyiləm! Mən qətiyyə, qətiyyə uşaqların dostu deyiləm. Fikrimcə, uşaqlar hər şeyi sındırır tökən, kitablara marmelad bulaşdırır səhifələrini qopardan, ərköynük edən, zırıldayıb zəhlə tökən məxluqlardan başqa bir şey deyil. Zərrə qədər də narahat olurlar ki, bəlkə, böyüklərin də bir dərdi-səri var! Bunları sırf nə ilə üz-üzə qaldığını biləsən deyə deyirəm. Üstəlik məndə uşaqlar üçün kitablar olmur, başqa kitabları da sənə satmaram, bax belə, ümid edirəm, başa düşdün!

Bunları deyərkən qəlyanı ağzından buraxmamışdı. Sonra yenidən kitabını oxumağa davam etdi. Uşaq səssiz-səmirsiz başını aşağı salıb getmək üçün döndü, amma elə bil bu nitqi həzm edə bilmirdi, ona görə də qayıdıb ehtiyatla:

– Amma hamısı elə deyil, – dedi.

Kişi başını ağır-ağır qaldırır ona baxdı və eynəyini yenidən çıxartdı:

– Sən hələ oradasanmı? Deyə bilərsənmi, sən kimisindən canımı qurtarmaq üçün nə etməliyəm? Həm, indi demək istədiyən o çox əhəmiyyətli şey nə idi?

Uşaq daha asta səslə:

– Vacib deyil, – deyə cavab verdi. – Amma bütün uşaqların dediyiniz kimi olmadıqlarını da demək istəyirdim.

– Aha! – Kişi saxta çaşqınlıqla qaşlarını çatdı. – O halda böyük istisna da sən olursan, eləmi?

Gonbul uşaq cavab tapmadı. Yavaşca çiyini çəkib bir daha getməyə hazırlaşdı. Lakin arxadan eşidilən:

– Üstəlik beş qəpiklik... – sözlərini eşidib dayandı. – Beş qəpiklik nəzakətə də sahib deyilsən, yoxsa hər şeydən qabaq heç olmasa özünü tanıdardın.

Uşaq:

– Adım Bastiandır, – dedi, – Bastian Baltasar Bux.

Kişi:

– Çox qərribə addır, – deyə söyləndi. – Üç “B” ard-arda. Nə isə, bunda sən günahkar deyilsən, özün özünə ad qoymamısan ki. Mənim adım Karl Konrad Koreanderdir.

Uşaq ciddi tərzdə:

– Üç “K”, – dedi.

Kişi:

– Hım... – deyə donquldandı, – düzdür.

Bir neçə qullab aldı.

– Nə isə, istənilən halda, əgər bir-birimizi bir daha görməyə-cəyiksə, adlarımızın nə olduğunun fərqi yoxdur. Amma bir şeyi bilmək istəyərdim, yəni bir az qabaq niyə elə tələsik dükanıma soxulduğunu. Adama elə gəlir, nədənsə qaçırdın. Düzdürmü?

Bastian başını aşağı saldı. Birdən yumru üzü əvvəlkindən daha solğun, gözləri daha böyük göründü.

Cənab Koreander:

– Deyəsən, hansısa dükanın kassasını soymusan, – deyə ehtimal irəli sürdü, – ya da qoca bir qadını yerə sərmisən; ya da özün kimilərin bu günlərdə törətdiyi əməllərdən biri... Dalınca polismi düşüb, ay uşaq?

Bastian başını “xeyr” mənasında yellədi.

– Bəs niyə demirsən, – cənab Koreander soruşdu, – kimdən qaçırdın?

– O birilərdən.

– Hansı o birilərdən?

– Sinfimizdəki uşaqlardan.

– Niyə?

– Onlar... Onlar məni rahat buraxmırlar.

– Nə edirlər?

– Məktəbin qabağında mənə pusqu qururlar.

– Hə, sonra?

– Sonra qışqıra-qışqıra bəzi şeylər deyirlər, itələyib lağa qoyurlar.

– Sən də buna açıq-aşkar boyun əyirsən!

Cənab Koreander bir müddət qınayıcı baxışlarla uşağa baxdı, sonra soruşdu:

– Niyə burunlarının üstündən bir yumruq ilişdirmirsən?

Bastian iri gözlərini ona zillədi:

– Yox. Xoşuma gəlmir. Həm də mən yaxşı dalaşa bilmirəm.

– Yaxşı, eləsə güləşə bilirsənmi? – Cənab Koreander maraqla soruşdu. – Qaçış, üzgüçülük, futbol, gimnastika – bunlardan başın çıxırmı?

Uşaq “yox” mənasında başını yellədi.

– Bir sözlə, – cənab Koreander dilləndi, – qorxağın birisən, hə?

Bastian çiyinini çəkdi.

– Amma, hər halda, dilin söz tutur, – cənab Koreander dedi, – səni lağa qoyanda niyə cavablarını vermirsən?

– Bir dəfə vermişdim...

– Aha?

– Məni zibil çəninə qoyub qapağını bağladılar, səsimi bir adama eşitdirənə qədər iki saat çığırmalı oldum.

– Hımmm, – cənab Koreander deyindi, – daha sən də özünə arxalana bilmirsən.

Bastian başını tərpətdi.

– Yəni, – cənab Koreander qərara gəldi, – üstəlik dovşan ürəklinin birisən.

Bastian başını aşağı saldı.

– Deyəsən, sən əsl çalışqansan, hə? Qiymətlərin həmişə əla olur, sinifin birincisi, bütün müəllimlərin sevimlisi, eləmi?

– Xeyr, – Bastian gözlərini yerdən ayırmadan cavab verdi, – keçən il sinifdə qalmışam.

Cənab Koreander qışqırdı:

– Aman Tanrım! Deməli, hərtərəfli bacarıqsızsan?

Bastiandan səs çıxmadı. Eləcə donub qalmışdı. Qolları yana düşmüşdü, paltosundan su damcılayırdı.

– Yaxşı, səni nə deyib ələ salırlar? – Cənab Koreander maraqla soruşdu.

– Of... Ağllarına gələni.

– Məsələn?

– Bambo! Bambo! Otur yerində potşambo! Bambo oturdu, potşambo qırıldı. Çox ağırsan, Bambo!

– Çox da gülməli deyil, – cənab Koreander fikrini bildirdi.

– Başqa?

Bastian sadalamazdan qabaq fikrə getdi.

– Xəyalpərəst, ay danası, dəllək, yalançı...

– Xəyalpərəst? Niyə?

– Arabir öz-özümə danışıram.

– Məsələn, nə danışırsan?

– Öz-özümə hekayələr quraşdırıram, olmayan adlar, sözlər tapıram, elə..

– Bunları da öz-özünə danışırsan. Niyə?

– Nə edim, belə şeylərlə maraqlanan yoxdur ki.

Cənab Koreander fikirli-fikirli susdu.

– Ananla atan bu barədə nə deyirlər?

Bastian dərhal cavab vermədi. Bir müddət keçdikdən sonra mızıldandı:

– Atam bir söz demir. Nəsə deyən deyil, onun üçün fərqi yoxdur.

– Bəs anan?

– O, daha burada deyil.

– Ananla atan boşanıblarmı?

– Yox, – Bastian cavab verdi, – anam ölüb.

O anda telefona zəng gəldi. Cənab Koreander kreslosundan qalxmaq üçün əməlli-başlı zəhmət çəkməli oldu, ayaqlarını sü-

rüyə-sürüyə dükanın arxasındakı kiçik otağa girdi. Dəstəyi götürdü, Bastian qeyri-müəyyən şəkildə adının çəkildiyini eşitdi. Sonra otağın qapısı örtüldü, indi boğuc mızılıtdan başqa heç nə eşidilmirdi. Bastian olduğu yerdə dayanıb ona nə olduğunu, bütün bunları niyə etiraf etdiyini elə də başa düşmürdü. Belə sorğu-suala çəkilməyə nifrət edirdi. Birdən ürəyinə qor doldu, məktəbə gecikəcəyi ağına gəlmişdi; elədir, heç şübhə qalmırdı, tələsməli idi, qaçmalı idi – amma olduğu yerdə dayanıb qərar verə bilmirdi. Bir şey onu tutub saxlayır, amma nə olduğunu başa düşə bilmirdi.

Arakəsmənin o üzündən hələ səs gəlirdi. Telefon söhbəti uzun çəkmişdi. Qəfildən fərfinə vardı; bayaqdan bəri əvvəl cənab Koreanderin əlində saxladığı, hələ də kreslonun üstündə duran kitaba baxırdı. Açıq, gözünü kitabdan çəkə bilmirdi. Sanki kitabdan ona tərəf qarşısıalınmaz bir güc gəlirdi.

Kresloya yaxınlaşdı, əlini yavaş-yavaş uzadıb kitaba toxundu, – eyni vaxtda daxilində bir şey “çıqq” etdi, sanki hansısa kilid bağlanmışdı. Ürəyində bircə toxunuşla geriyyə qayıtması mümkünsüz bir şey başlamış, artıq öz yolunu təqib edəcəkmış kimi bir hissə oyanmışdı. Kitabı qaldırıb hər tərəfinə baxdı. Cildi mis rəngli ipəkdən idi, sağa-sola çevirdikcə parıldayırdı. Kitabı elə-belə nəzərdən keçirəndə yazıların iki fərqli rəngdə çap edildiyini gördü. Şəkillər bir şeyə oxşamırdı, amma üstlərində iri, heyrətəməz gözəllikdə baş hərfləri vardı. Üz qapağını bir daha nəzərdən keçirib üstündə bir-birinin quyruğundan dişləyən və beləcə oval forması alan, biri açıq, biri tündrəngli iki ilan olduğunu kəşf etdi. Bu ovalın içində isə qəribə əyriləri olan hərflərlə kitabın adı yazılmışdı: İnsan ehtirasları müəmmalı şeydir, uşaqlar bu barədə böyüklərdən qətiyyə fərqlənmirlər. Buna yaxalananlar nə baş verdiyini izah edə bilməzlər; başlarına buna bənzər heç nə gəlməyənlər isə qavraya bilməzlər. Bir dağın zir-

vəsinə yetişmək uğrunda həyatını təhlükəyə atan insanlar var. Səbəbini heç kim, özləri belə izah edə bilməzlər. Kimi onun adını belə eşitmək istəməyən bir nəfərin könlünü fəth etmək üçün özünü yerlə yeksan edir. Başqa biri ağzının ləzzətinə, ya da şişməsinə mane ola bilmədiyi üçün özünü məhv edir. Bəzisi qumar oyunlarında udmaq üçün bütün varını-yoxunu verir, ya da hər şeyini qətiyyənlə lazım gəlməyəcək bir vəsvəsəyə fəda edir. Kimi ancaq indi olduğundan fərqli olarsa, xoşbəxtlik qazanacağına inanar və dünyanı gəzib-dolaşar. Bəziləri də güc-qüvvət sahibi olmadan sakitlik tapmaz. Qısacası, insan müxtəlifliyi həm də ehtirasların müxtəlifliyi deməkdir.

II

Bastian Baltasar Bux üçün bu ehtiras müxtəlifliyi kitablarla sıx bağlı idi.

Siz heç dağınıq görkəmdə gün boyunca əlinizə kitab alıb oturmusunuzmu? Və bu zaman sizi saran hər şeyi, hətta acdıgınızı və ya üşüdüyünüzü hiss etməyəcək qədər unutmusunuzmu? Ananız və ya atanız, ya da sizin qaygınıza qalan başqa bir nəfər: “Səhər tezdən qalxacaq, indi yatmalısan”, – kimi xoşniyyətli səbəblərlə işığı söndürdüyü üçün yorğanın altında, əl fənərinin işığında xəlvəti oxumusunuzmu? Möhtəşəm bir hekayənin sonuna gəlib birlikdə o qədər macəradan keçdiyiniz, sevib heyran olduğunuz, yerinə narahat olub ümidləndiyiniz qəhrəmanlarla vidalaşmağa məcbur qaldığınız və onlarsız həyat sizə boş və mənasız göründüyü üçün açıq-aşkar və ya gizlicə göz yaşı tökmüsünüzmü? Bütün bunları şəxsən təcrübədən keçirməmiş biri Bastianın bu an etdiyini, hər halda, qavraya bilməyəcək. Gözləri kitabın başlığına dikilib qalmışdı; gah isti